

ASPECTE DIN ACTIVITATEA REVOLUȚIONARĂ A METALURGIȘTILOR DIN BRAȘOV, SIBIU, TÎRGU-MUREȘ ȘI ÎMPREJURIMI ÎNTRE ANII 1929—1933

Semnele crizei economice s-au resimțit în România încă de la sfârșitul anului 1928. În anii crizei economice situația muncitorilor din întreaga țară s-a înrăutățit considerabil. Salarii neplătite, concedieri, lipsuri de tot felul, încercările patronilor de a ieși din criză sacrificînd cu totul interesele proletariatului, au fost fenomene caracteristice acestor ani de grele încercări pentru muncitori. Proletariatul român, avîndu-i în frunte pe comuniști, nu se putea însă împăca cu o asemenea stare de lucruri. Chemările mobilizatoare lansate de P.C.R. la o luptă cît mai organizată și hotărîtă au avut o tot mai largă audiență în rîndurile celor exploatați. „Partidul Comunist din România și Uniunea Tineretului Comunist — se spunea într-un manifest —, stau la postul lor glorios de frunte. Ei vă cheamă... în stradă! Toți în stradă! Demonstrați voința voastră de luptă! Să tremure clasele stăpînitore în fața rîndurilor unite de oțel ale proletariatului”.¹ Și într-adevăr, luptele vor cunoaște un curs mereu ascendent, de la memorii, proteste, tratative, adunări și mitinguri ajungîndu-se, în cazul detașamentelor mai numeroase și mai bine organizate, la puternice greve, unele cu un larg ecou în țară și străinătate.

Cu toată teroarea îndreptată împotriva P.C.R., a organizațiilor sale, comuniștii au stat neclintii în fruntea acțiunilor muncitorilor. Numai la Brașov, au fost arestați și deferiți justiției, în intervalul 1 noiembrie 1929 — 6 februarie 1930, 14 comuniști și simpatizanți². În afara arestărilor, comuniștii, membrii U.T.C., ai sindicatelor unitare erau mereu urmăriți și supravegheați de autorități³. În ciuda acestor condiții extrem de grele, comuniștii brașoveni au continuat, în anul 1929, pe lîngă apărarea intereselor generale ale muncitorilor, să îndrume activitatea sindicatelor unitare, a tineretului muncitor și a altor organizații legale.

În primele luni ale anului 1929, acțiunile întreprinse de sindicatele unitare din Brașov, inclusiv ale metalurgiștilor, au fost numeroase și variate.

În ședința sindicatului metalurgist unitar din 13 ianuarie 1929, Abrahám Bernard a prezentat noile directive cu privire la reorganizarea sindicatelor unitare, în Federații pe fabrici. Se preconiza desființarea sindicatelor de breaslă și înlocuirea

¹ Ilie Ceaulescu, P.C.R. — *stegarul luptelor revoluționare din anii 1929—1933*, București, 1971, p. 175.

² *Idem*, p. 79.

³ La 14 martie 1929, pe baza autorizației date de Tribunalul Sibiu, a fost percheziționat sediul sindicatelor unitare din oraș. Cf. *Județul Sibiu — masele populare făuritoare ale istoriei*, Sibiu, 1971, p. 59. La 15 februarie 1929, prefectul județul Brașov era înștiințat că Abrahám Bernard, secretarul sindicatelor unitare din Brașov, plecase la 2 februarie la București, pentru a îndeplini funcția de secretar central al Uniunii Sindicatelor Unitare Metalurgice din România. Cf. Arh. St Brașov, *Colecția de documente din mișcarea muncitorească*, nr. 122/1929.

lor cu Federații pe fabrici. La fabricile „Schiel” și „I.A.R.”, de pildă, unde majoritatea muncitorilor o formau metalurgii, ar fi urmat să se înființeze Federația muncitorilor metalurgiști, din care să facă parte toți muncitorii, indiferent de meserie. Scopul urmărit, prin proiectata reorganizare, era ca în cazul unei acțiuni îndreptate împotriva patronului să participe toți muncitorii. Până atunci se constataseră numeroase cazuri când, la o acțiune a sindicatului metalurgist dintr-o fabrică, sindicatul tâmplarilor, de pildă, să nu se ralieze neapărat. Comitetele de ateliere erau coordonate de cele pe fabrică, realizându-se finalmente o centralizare pe întreaga țară la București⁴. Atacurile continue ale autorităților îndreptate împotriva lor, culminând cu interzicerea lor în aprilie 1929, n-au făcut posibile, credem noi, punerea în aplicare a acestei reorganizări, menită să revitalizeze activitatea sindicatelor unitare.

La chemarea lansată de Comisia locală a Sindicatelor unitare, pentru ținerea în ziua de 27 ianuarie 1929 a unei mari întruniri în sala cinematografului „Modern”, au răspuns peste 500 persoane. Întrunirea, prezidată de metalurgistul Mureșan, prezent fiind și delegatul centralei de la București, Gh. Petrescu Ghempet, a adoptat o moțiune prin care se cerea: desființarea noilor impozite; respectarea zilei de muncă de 8 ore; mărirea salariilor, ajutorarea șomerilor; amnistie generală pentru toți deținuții politici. În cursul întrunirii s-au dezvăluit și realitățile triste de la fabricile „Schiel” și „I.A.R.”: mulți muncitori erau bolnavi, salariile erau neîndestulătoare, ziua de muncă de 8 ore nu era respectată⁵.

Îmbinarea strinsă a revendicărilor politice cu cele economice, unul din obiectivele fundamentale ale sindicatelor unitare, a caracterizat și lucrările Conferinței Comitetului Central al Uniunii sindicatelor unitare metalurgice din România ce s-a ținut la Brașov între 24—26 ianuarie 1929⁶. În fața creșterii teroarei cercurilor dominante, îndreptată împotriva elementelor revoluționare, din inițiativa P.C.R., s-a înființat în noiembrie 1929 Comitetul de inițiativă pentru amnistie, președinte fiind ales C. G. Costa Foru, iar vicepreședinte Lucrețiu Pătrășcanu⁷. În 10 ianuarie 1929 s-a constituit la Brașov Comitetul Regional de amnistie, la care au aderat și sindicatele unitare⁸. În consecință, în multe din ședințele sindicatelor unitare din oraș, a celui metalurgist, ale Grupului Tineretului Muncitoresc Unitar, sau cu ocazia seratelor culturale organizate de sindicatele unitare, s-a protestat împotriva arestărilor, s-au dezvăluit condițiile inumane din închisori, s-a cerut eliberarea celor închiși, amnistia generală.

Muncitorii metalurgiști unitari întruniți la 17 februarie 1929 în adunarea generală anuală, după ce au găsit necesară intensificarea acțiunii de organizare, au votat o moțiune, prin care cereau punerea în libertate a lui Dobrogeanu Gherea și acordarea amnistiei generale⁹. Același lucru s-a discutat și cu prilejul seratelor culturale organizate în zilele de 9 și 10 februarie 1929¹⁰. Tinerii muncitori comuniști, la 20 februarie, și-au ridicat și ei glasul de protest împotriva arestării conducătorilor lor în anul 1928 și a condițiilor grele din închisoare¹¹.

⁴ Idem, nr. 103/1929.

⁵ Idem, nr. 113/1929; Mircea Băltescu, Emil Poenaru, *File din activitatea și lupta comuniștilor brașoveni*, Brașov, 1971, p. 51.

⁶ Arh. St. Brașov, fond. cit., nr. 108/1929.

⁷ *Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P.C.R. 1921—1944*, vol. I, București, p. 355—356.

⁸ Idem, p. 360; M. Băltescu, E. Poenaru, *op. cit.*, p. 48.

⁹ Arh. St. Brașov, fond. cit., nr. 129/1929.

¹⁰ Idem, nr. 121/1929.

¹¹ Idem, nr. 132/1929.

Cu ocazia petrecerii organizate de grupul cultural unitar al femeilor muncitoare din Brașov din 23 februarie 1929, s-a dat expresie nemulțumirilor provocate de măsurile guvernului care împiedicau ținerea întrunirilor convocate de Comitetul pentru amnistie¹².

În ședința din 26 februarie 1929 a metalurgiștilor unitari de la fabrica „Voina” s-au condamnat acțiunile represive ale guvernului, subliniindu-se necesitatea reorganizării muncitorilor pe baza comitetelor de fabrică¹³.

Consiliul General al Sindicatelor Unitare, în urma ședinței ținute la Ploiești între 17—19 februarie 1929, a lansat o circulară către toate organizațiile din țară în vederea organizării în ziua de 3 martie a unor întruniri și demonstrații de stradă, în semn de protest împotriva procesului intentat sindicatelor unitare din București. La 2 martie, prefectul județului Brașov era informat că a doua zi urmau să se țină în oraș asemenea întruniri¹⁴.

Atît la întrunirea din 10 martie, organizată de Comisia locală a sindicatelor unitare, cît și la cea din 24 martie, ținută din inițiativa Comisiei de amnistie de pe lângă sindicatele unitare, după ce s-au relevat suferințele îndurate de comuniști în închisori, piedicile puse în activitatea comitetelor de amnistie, s-a hotărît continuarea luptei pentru legalizarea P.C.R., a U.T.C. și a Ajutorului Roșu¹⁵.

În aceeași perioadă de început a anului 1929, o fructuoasă activitate, sub unele aspecte menționată deja, a desfășurat și Grupul Tineretului Muncitoresc Unitar din Brașov, înființat în martie 1928. Pînă la 13 ianuarie 1929, în pofida îngrădirii libertății de acțiune, numărul membrilor crescuse la 180, se ținuseră 12 ședințe și 9 adunări ordinare, se organizaseră 12 excursii, toate avînd drept scop oțelirea conștiinței revoluționare a tinerilor comuniști și ridicarea nivelului lor cultural¹⁶.

La 30 ianuarie și 17 martie 1929, la întrunirile tinerilor comuniști brașoveni, pe lângă citirea de literatură comunistă s-au făcut considerații asupra mișcării fasciste din Italia, relevîndu-se caracterul ei reacționar¹⁷.

Combaterea religiei a stat de asemenea în atenția tineretului muncitor¹⁸. Pentru a feri activitatea tinerilor comuniști de acțiunile represive ale autorităților, în ședința clandestină ținută la 20 februarie 1929, sub cerul liber, fruntașii comuniști și membri ai Comisiei locale a Sindicatelor Unitare din Brașov au hotărît ca în viitor tinerii să organizeze în fiecare duminică excursii în aer liber, unde să se țină ședințele săptămînale și adunările ordinare lunare și să se continue „propaganda și agitația comunistă”¹⁹, obiective îndeplinite cu cinste și eroism de tînăra generație.

Seratele culturale, dar de fapt acțiuni cu caracter dominant politic, organizate la indicația P.C.R. de sindicatele unitare sau de tinerii comuniști, au constituit o altă eficientă modalitate de strîngere a legăturii partidului cu masele.

Asemenea seri culturale s-au ținut și la Brașov în lunile ianuarie — februarie 1929 (5 ianuarie, 19 ianuarie, 9, 10, 17 și 23 februarie)²⁰.

¹² Idem, nr. 134/1929.

¹³ Idem, nr. 132/1929.

¹⁴ Idem, nr. 137/1929.

¹⁵ Idem, nr. 149/1929; nr. 155/1929.

¹⁶ Idem, nr. 104/1929.

¹⁷ Idem, nr. 117/1929; nr. 151/1929.

¹⁸ Idem, nr. 125/1929.

¹⁹ Idem, nr. 161/1929.

²⁰ Idem, nr. 104/1929; 110/1929; 121/1929; 124/1929; 127/1929; 134/1929.

Referitor la serata culturală din 19 ianuarie 1929, agentul Serviciului Special de Siguranță din Brașov îl informa pe prefect că: „Organizatorii acestei petreceri au fost numai dintre fruntașii mișcării comuniste”, asistând „toți capii conducători ai organizației comuniste din Brașov”²¹.

Muncitorimea organizată în sindicatele unitare se pregătea sub îndrumarea P.C.R. să-și țină în luna aprilie 1929 Congresul la Timișoara. Printre cei zece delegați ai Regionalei Brașov, s-au numărat și șase muncitori de la fabrica de avioane din Brașov²², și un delegat al tinerilor muncitori.

Ținut la Timișoara, între 2—5 aprilie 1929, Congresul a făcut o amplă analiză a situației economice, politice și organizatorice a proletariatului²³.

Lupta pentru refacerea unității sindicale pe principiul luptei de clasă, transformarea grevei într-o formă principală a luptei de clasă, transformarea grevei într-o formă principală a luptei proletariatului au fost obiective trasate de Congres.

În fața creșterii forței sindicatelor unitare, a influenței lor în masă, guvernul a decis dizolvarea lor. Începutul a fost făcut la Timișoara, unde la 6 aprilie 1929 sediul Căminului muncitoresc a fost devastat. La scurt timp s-a dat ordin ca să fie închise sediile sindicatelor unitare din întreaga țară, dispoziție urmată de un sir de procese. La 9 mai 1929, de exemplu, Tribunalul Sibiu a întocmit actul de trimitere în judecată a sindicatelor unitare și ca urmare prin sentința din 15 mai 1929 ele sînt dizolvate²⁴.

Sindicatele unitare din Tîrgu-Mureș au protestat printr-un apel împotriva sentinței pronunțate la 29 martie 1929, privind dizolvarea sindicatelor. În apel, se contesta adevărul celor afirmate de Siguranță și Inspectoratul Muncii, pe baza cărora s-a dat sentința, afirmîndu-se că „sindicatul în totalitatea membrilor săi nu a avut atitudinea, nici nu a săvîrșit fapte de natură a putea fi considerate contrare bunelor moravuri, ordinii publice, nici scopuri ilicite prin mijloace ilegale nu a urmărit. Nici un fapt pozitiv de asemenea natură nu a fost afirmat sau susținut, cu atît mai puțin au fost oferite dovezi în această privință”²⁵.

Deși dizolvate, oficial, activitatea fostilor lor membri s-a făcut simțită în cursul anului 1930. „Sindicatele unitare, din Tîrgu-Mureș și din Gheorgheni, deși desființate de tribunalele respective, se pare că și-au păstrat cadrele, iar conducătorii lor lucrează tainic și se poate descoperi influența lor aproape în toate mișcările muncitorești” — remarcă Inspectoratul muncii din Tîrgu-Mureș²⁶.

La Brașov, la 10 aprilie 1929, în consfătuirea tinerilor comuniști, s-au discutat evenimentele de la Timișoara, condamnîndu-se hotărîrea guvernului de a închide sediile acestor sindicate²⁷.

În fața atacurilor guvernului, muncitorimea conștientă n-a dezarmat, ci căuta noi forme legale, semilegale sau ilegale de continuare a activității revoluționare. Această constatare se desprinde și din hotărîrea luată la 11 aprilie 1929 de comitetul sindicatului unitar al muncitorilor metalurgiști din Brașov²⁸. Cu acest prilej, s-a convocat pentru a doua zi o ședință a comisiei locale a sindicatelor, la care

²¹ Idem, nr. 110/1929.

²² Idem, nr. 151/1929.

²³ Simion Cutișteanu, *Lupta maselor muncitoare din România în primii ani ai crizei economice mondiale a capitalismului (1929—1933)*, în *Cumidava*, 1970, 4, p. 365—366.

²⁴ *Județul Sibiu...*, p. 59.

²⁵ Arh. Ministerului Sănătății, fond Direcția muncii, d. 266/612, f. 54.

²⁶ *Inspecția muncii în 1930 și 1931*, vol. II, p. 163.

²⁷ Arh. St. Brașov, fond cit., nr. 158/1929.

²⁸ Idem, nr. 159/1929.

să se discute: tipărirea și distribuirea unor manifeste, prin care să se facă lumină asupra evenimentelor de la Timișoara; comisia locală, prin intermediul comitetelor de fabrică, să țină în continuare legătura cu muncitorimea, așa încît „mișcarea comunistă să nu slăbească, în eventualitatea închiderii sediilor“; să se înființeze un club particular, ca loc de întîlnire a conducătorilor acestor sindicate.

Tot în vederea continuării activității, în noaptea de 10—11 aprilie, arhiva sindicatelor unitare a fost dusă în casele conducătorilor²⁹.

Conformîndu-se ordinului dat de guvern, Parchetul Tribunalului Brașov a închis, la jumătatea lui aprilie 1929, sediul Sindicatelor unitare din oraș³⁰.

Din informațiile de care dispunem rezultă însă clar că această măsură n-a însemnat și încetarea de fapt a activității sindicatelor în cauză, a comunistilor în general.

Membrii organizației locale a P.C.R., într-o ședință ținută în valea Răcădău și prezidată de președintele sindicatului unitar al muncitorilor metalurgiști, au declarat răspicat că, deși syndicatele au fost dizolvate, prin aceasta „nu s-a distrus și organizarea comunistă a muncitorilor revoluționari“³¹.

La 24 iulie 1929, de pildă, s-a ținut o ședință clandestină a Comisiei locale a sindicatelor unitare, urmată a doua zi de ședința, de asemenea clandestină, a Comitetului sindicatului unitar al metalurgiștilor³².

Un real sprijin în lupta comunistilor brașoveni l-a constituit stabilirea lui Alexandru Dobrogeanu-Gherea la Noua Brașov. La 22 august 1929 el a primit vizita conducătorilor comuniști din oraș, cu care a avut o consfătuire în desișul pădurii Noua — după cum se afirmă într-o notă a Siguranței. Aceeași notă consemna faptul că mișcarea comunistă din Brașov se intensifică zi cu zi³³.

În anul 1929, muncitorii metalurgiști din zona studiată n-au reușit decît în cazuri izolate să încheie contracte colective de muncă, situație datorată refuzului categoric al patronilor³⁴.

Muncitorii turnători de la fabrica „Andrei Rieger“ din Sibiu, prin convenția colectivă, încheiată la 25 ianuarie, au obținut garantarea salariului pe oră, angajamentul patronului de a plăti salariile restante și că va retrage reclamația împotriva lucrătorilor de la parchet³⁵, ceea ce constituie un real succes al muncitorilor. Părțile se angajau să nu denunțe acest contract colectiv timp de 3 luni. Metalurgiștii din Tîrnăveni încheiaseră de asemenea un contract colectiv, care expira însă la 30 iunie 1929³⁶.

Metalurgiștii din Mediaș nereușind de mai mulți ani să încheie un contract colectiv, condițiile lor de muncă erau în 1929 deosebit de grele. În cele mai multe fabrici se lucrau 10—12 ore, cu un salariu scăzut pe oră. Muncitorii nu beneficiau de concedii cu plată, iar ziua de muncă de 8 ore nu era respectată³⁷. 10—12 ore în loc de 8 lucrau și muncitorii de la întreprinderea „Hephaistos“ din Tîrnăveni. În plus, sistemul de salarizare era „extrem de scandalos“ — după opinia „Metalurgistului“ din 1 aprilie 1929. Se adaugă la aceste neajunsuri și tratamentul arbitrar

²⁹ Ibidem.

³⁰ *Inspeția muncii în 1928 și 1929*, vol. II, Ardeal și Bucovina, p. 413.

³¹ Arh. St. Brașov, nr. 163/1929.

³² Idem, nr. 166/1929.

³³ Idem, nr. 168/1929.

³⁴ *Inspeția muncii în 1928 și 1929*, vol. II, p. 402, 500.

³⁵ Ilie Căușescu, *op. cit.*, p. 291; *Convențiile colective de muncă în 1929*, p. 66—67.

³⁶ *Metalurgistul*, nr. 8, din 1 august 1929, p. 4.

³⁷ Idem, nr. 7, din 1 iulie 1929, p. 4.

al conducerii fabricii. „Se înțelege, stările acestea vor dăinui atîta vreme, pînă cînd muncitorii întreprinderii nu vor înțelege că fără organizare totul e-n zadar” — conchidea același periodic³⁸.

Un adevărat flagel care s-a abătut asupra proletariatului român în anii crizei economice l-a constituit șomajul. În adunarea generală a muncitorilor metalurgiști organizați în sindicatele unitare din 17 februarie 1929, unul dintre vorbitori a arătat că numărul șomerilor crește din zi în zi, adăugînd că fabrica „Romloc” și fabrica „Schiel” au început să-și concedieze lucrătorii, intenționînd chiar să-și închidă porțile³⁹.

Din Darea de Seamă a Camerei de Comerț și Industrie Brașov pe anul 1929 rezultă că, doar în decurs de două luni fabrica „Romloc” a concediat 300 muncitori, iar fabrica de avioane, 45⁴⁰.

Întreprinderile metalurgice, alături de cele din industria lemnului, alimentară și comerț, au fost cele mai afectate în lunile ianuarie—aprilie, octombrie—decembrie, de lipsa de lucru, consemna și Inspectoratul Muncii Brașov în raportul său de activitate pe anul 1929⁴¹.

În lunile ianuarie—februarie 1929, ca o ripostă la situația disperată în care se găseau, mobilizați de sindicatele unitare, șomerii au organizat demonstrații de protest la Sibiu, Arad, Brașov⁴². La 20 februarie 1929 un grup de muncitori șomeri, în frunte cu secretarul Comitetului social-democrat din Brașov, s-au prezentat la primărie, cerînd ajutoare. Lista întocmită la cererea prefectului cuprindea 360 șomeri, dintre care mulți proveneau de la fabricile metalurgice „D. Voina”, și „Romloc”, „Honterus”⁴³.

Muncitorii metalurgiști au răspuns, în cursul anului 1929, ofensivei patronale și prin declanșarea unor hotărîte acțiuni greviste.

La fabrica „A. Rieger” din Sibiu, unde patronul scăzuse prețul de execuție al unei piese de la 32 la 22 lei, muncitorii organizați în sindicate unitare au declarat în ianuarie 1929 grevă. Prin luptă hotărîtă s-a reușit să se impună patronului reprimirea la lucru a greviștilor și angajamentul că nu vor mai avea loc concedieri⁴⁴. Muncitorii metalurgiști din Brașov, în adunarea lor anuală din 17 februarie 1929, au avut cuvinte de apreciere la adresa ținutei ferme și solidaritate a greviștilor de la „Rieger”, considerate decisive în obținerea victoriei⁴⁵.

August 1929, luna eroiceii lupte a mincerilor de la Lupeni, a cunoscut și la Brașov o grevă de mari proporții a muncitorilor de la fabrica „Schiel”. Deși prin intrarea în vigoare a legii referitoare la contractele de muncă muncitorii trebuiau să beneficieze de concedii de odihnă plătite, direcțiunea fabricii a refuzat sistematic să respecte această dispoziție legală. În consecință, într-o primă fază, muncitorii s-au adresat forurilor competente, solicitîndu-le să intervină pentru respectarea legii, intervenții rămase fără rezultat. Într-o asemenea situație, muncitorii au decis să recurgă la arma grevei. La 19 august 1929 cca. 100 muncitori de la atelierele de turnătorie și strungărie ale fabricii „Schiel” au încetat lucrul. În afara concediului plătit, muncitorii au mai revendicat: respectarea cu strictețe a legii referitoare la timpul de lucru de 8 ore, acordarea adaosului de salariu de 25,

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ Arh. St. Brașov, nr. 129/1929.

⁴⁰ *Camera de Comerț și Industrie Brașov*, București, 1930, p. 18—19.

⁴¹ *Inspecția muncii în 1928 și 1929*, vol. II, p. 409.

⁴² S. Cutișteanu, *op. cit.*, p. 365.

⁴³ Arh. St. Brașov, nr. 133/1929.

⁴⁴ S. Cutișteanu, *op. cit.*, p. 362.

⁴⁵ Arh. St. Brașov, nr. 129/1929.

50 și 70%, pentru orele suplimentare și reprimirea la lucru, cu vechile drepturi, a muncitorilor îndreptățiți la concediu cu plată, care fuseseră concediați tocmai pe acest motiv. O delegație de muncitori s-a prezentat apoi la Inspectoratul Muncii Brașov, cerându-i să se convoace reprezentanții fabricii, în vederea soluționării conflictului. În aceeași zi, muncitorii au adus și la cunoștința primului-ministru, aflat în localitate, doleanțele lor. Conflictul neaplanându-se, la 20 august 1929 aproape toți muncitorii de la fabrica „Schiel“, cu 340 persoane, au intrat în grevă. Patronii, convocați la tratative de Inspectoratul Muncii, au cerut o zi de amânare pentru a supune revendicările muncitorilor spre aprobare Consiliului de administrație. În fața dirzeniei muncitorilor, direcțiunea fabricii s-a văzut silită să accepte acordarea concediilor plătite, luându-și obligația ca pînă la 31 decembrie 1929 toți muncitorii îndreptățiți la concediu să-l primească. Obținînd cîștig de cauză, muncitorii au reluat lucrul la 23 august 1929⁴⁶.

Greva de la fabrica „Schiel“ demonstrează o dată mai mult că patronul eluda în mod sistematic prevederile legilor în vigoare, muncitorii reușind doar prin luptă hotărîită să impună respectarea legilor. Atitudinea avută de direcțiunea fabricii „Schiel“ față de acordarea concediilor cu plată n-a fost ceva izolat, dimpotrivă se inscria în tactica indicată de Uniunea Generală a Industriașilor din România întreprinderilor capitaliste, în intervalul dintre apariția legii contractelor colective și pregătirea regulamentului de aplicare. Așa cum rezultă dintr-o adresă a UGIR, din 7 septembrie 1929, privitoare la acordarea concediilor cu plată, în care se face referire și la greva din Brașov, s-a „insistat pe lîngă fabricanții, ca să evite pe cît posibil satisfacerea integrală a cererilor lucrătorilor bazate pe lege, spre a nu servi ca precedent la întocmirea regulamentului“⁴⁷.

Victoria metalurgiștilor de la „Schiel“ n-a însemnat și sfîrșitul acțiunilor antimuncitorești ale patronatului. Astfel, acesta a încercat să introducă sistemul muncii intensive, sistem care în condițiile fabricii era dezavantajos pentru muncitori. Sindicatul muncitorilor a și înaintat un protest în acest sens Inspectoratului muncii Brașov⁴⁸.

Un alt atac s-a concretizat în concedierea primului delegat din fabrică, Tóth Iosif, cu intenția de a lovi în organizarea muncitorilor⁴⁹.

Acest abuz a fost recunoscut oficial chiar și de Inspectoratul Muncii. „Motivul adevărat pentru care tovarășul Tóth a căzut jertfă este — remarcă „Metalurgistul“ din 1 martie 1930 — că a atras atențiunea unor tovarăși de muncă asupra dispozițiilor, în ce privește reglementarea orelor suplimentare din lege“. Muncitorii metalurgiști din Brașov, cu ocazia adunării lor anuale, ținută la 25 februarie 1929, au protestat de asemenea împotriva concedierii primului delegat al fabricii, hotărînd în același timp să boicoteze fabrica „Schiel“, fapt adus la cunoștință publică, pînă la revenirea asupra acestei măsuri nelegale⁵⁰.

Tot cam în aceeași perioadă au avut loc și grevele metalurgiștilor de la „Astra“ Arad, „Reșița“, „I.A.R.“ Brașov, greviștii cerînd redeschiderea sindicatelor unitare, recunoașterea Comitetelor de întreprindere și îmbunătățirea condițiilor de muncă și trai⁵¹.

⁴⁶ Idem, nr. 128/1929; 168/1939; *Inspeția muncii în 1928 și 1929*, vol. II, p. 407; *Metalurgistul*, nr. 9, din 1 septembrie 1929, p. 4; nr. 10, din 1 octombrie 1929, p. 6; I. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 173.

⁴⁷ Arh. St. București, Arhiva Istorică Centrală, fond U.G.I.R., d. 16/1929.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ *Metalurgistul*, nr. 4, din 1 aprilie 1930, p. 4.

⁵⁰ S. Cutișteanu, *op. cit.*, p. 368; I. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 185.

⁵¹ I. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 185.

Întreprinderile metalurgice au fost în anul 1930 puternic lovite de criză, efectele acesteia răsfringându-se asupra situației muncitorilor.

Producția întreprinderilor metalurgice din raza Inspectoratului Muncii Brașov a scăzut în acest an cu 30% ca valoare. Unele ateliere mai mici și-au închis porțile, iar altele și-au încetat lucrul (fabrica de mori Goldschmidt din Brașov, Uzina de fier Sfânta Cruce din Vlăhița, județul Odorhei). Fabricile mari, ca: „Schiel“, „Romloc“, „Farola“, „Voina“ și „Ancora română“, toate din Brașov, și-au redus cu cea 400 numărul muncitorilor. În afară de aceasta, au redus simțitor și timpul de lucru. Astfel, fabrica „Schiel“ și uzina Vlăhița au lucrat doar 4—5 zile pe săptămână, iar „Farola“ 4½⁵².

Scăderea numărului salariaților acestor întreprinderi este bine ilustrată și de următorul tabel⁵³:

Numărul muncitorilor în 1930

	Januarie	Iulie	Decembrie
Fabrica de mașini Schiel	595	488	413
Fabr. vagoane Romloc	322	204	220
„ șuruburi Voina	224	246	97
„ de laminat Farola	162	150	150
„ de cabluri Ancora Română	57	52	33

Lipsa de lucru s-a manifestat și în întreprinderile metalurgice aparținătoare Inspectoratelor Muncii Sibiu și Tîrgu-Mureș⁵⁴. În cazul acestuia din urmă, în luna decembrie 1930, numărul șomerilor din rândul metalurgiștilor a ajuns la 143⁵⁵. Un tablou sumbru al condițiilor existente în anul 1930 la fabrica „Schiel“ îl prezintă „Metalurgistul“ din 1 sept. 1930. Concedierile s-au început în primăvară, „de atunci situația s-a înrăutățit mereu“. Intensificarea muncii a cunoscut un ritm deosebit, chiriile pretinse de la lucrătorii din locuințele fabricii au fost considerabil sporite, locurile de muncă erau insalubre, necorespunzând din punct de vedere igienic normelor legale: „fabrica aceasta este construită pe stâlpi de lemn, secțiuni despărțite cu scinduri și acoperiș găurit“. Cele semnalate de „Metalurgistul“ sînt constatate și de organe oficiale. Astfel, referindu-se la întreprinderile vizitate în cursul anului, Inspectoratul Muncii Brașov aprecia fabrica „Schiel“ ca fiind și: „cu desăvîrșire necorespunzătoare din punct de vedere igienic“, cu excepția atelierului de timplărie⁵⁶.

„Fabrica Schiel — continuă același for — are ateliere care constituiesc... un pericol pentru sănătatea lucrătorilor“⁵⁷.

De nenumărate ori muncitorii s-au plins de aceste stări de lucruri serviciului sanitar orașenesc, care, la sesizarea Inspectoratului Muncii, a făcut anchete, rămase fără rezultat.

Nu întîmplător în anii 1929—1930 la această fabrică s-au produs un număr destul de mare de accidente, în anul 1929 — 30, din care două mortale⁵⁸, iar în

⁵² *Inspeția muncii pe 1930 și 1931*, vol. III, p. 28—29.

⁵³ *Idem*, p. 58.

⁵⁴ *Idem*, p. 147.

⁵⁵ *Idem*, p. 159.

⁵⁶ *Inspeția muncii în 1930 și 1931*, vol. II, p. 36.

⁵⁷ *Idem*, p. 39.

⁵⁸ *Inspeția muncii în 1928 și 1929*, vol. II, p. 394.

1930 — 11⁵⁹. În același interval, s-au produs accidente și la alte întreprinderi metalurgice: „I.A.R.“ — 13 și „Romloc“ — 7 în 1929, la fabrica „Voina“ — 12, la uzina de fier Vlăhița — 1 grav — în 1930.

Dacă în 1929 muncitorii de la „Schiel“ au trebuit să recurgă la arma grevei, pentru a sili conducerea fabricii să le acorde concediile cu plată, în 1930 muncitorii de la „Romloc“ au fost siliți să se ridice împotriva unui abuz al patronului, pe aceeași temă. Direcțiunea fabricii a găsit de cuviință să acorde muncitorilor, cu ocazia sărbătorilor de Paști, 7 zile de concediu plătit. Dar muncitorii au constatat cu surprindere că, în loc de 56 ore, patronul le-a plătit doar 28. Sesizând aceasta, o delegație de muncitori s-a prezentat la direcțiune, cerind plata integrală a orelor de concediu. Direcțiunea refuzând să revină asupra măsurii arbitrare luate, muncitorii au înaintat o întâmpinare Inspectoratului Muncii Brașov, înregistrată la data de 26 mai 1930⁶⁰. Primind plângerea legitimă a muncitorilor, Inspectoratul Muncii a înaintat-o Ministerului Muncii, Direcția Muncii, Serviciul organizării și ocrotirii muncii, pentru a dispune cele legale⁶¹.

Decizia luată de minister, la 18 iunie 1930, și adusă la cunoștința fabricii, venea să dea câștig de cauză muncitorilor. Se citau în sprijinul hotărârii luate prevederile art. 40, 49, 80 din legea contractelor de muncă, la acordarea și la plata concediilor de odihnă⁶².

Muncitorii de la fabrica de avioane „I.A.R.“ din Brașov, unde activau puternice nuclee comuniste, printre care P.C.R., U.T.C. și secția locală a P.C.R. au răspândit numeroase manifeste, au declanșat în luna mai 1930, din cauza neachitării la timp a salariilor, două greve⁶³.

La 9 mai 1930, orele 7,30, plătirea salariilor fiind în restanță cu 3 săptămâni, 609 muncitori din totalul de 755 al angajaților fabricii au declarat grevă. În urma tratativilor inițiate de Inspectoratul Muncii, muncitorii au obținut promisiunea conducerii întreprinderii de a plăti salariile restante pînă la 13 mai, ceea ce s-a și întîmplat. Ca atare lucrul s-a reluat în aceeași zi, la orele 10,30.

Starea de lucruri nu s-a ameliorat însă decît temporar, așa încît, la 23 mai 1930, 250 muncitori au declarat din nou grevă. Și de această dată muncitorii au obținut câștig de cauză, direcțiunea fiind silită să promită și să-și îndeplinească apoi promisiunea, plătind salariile pînă la 27 mai 1930. Greva s-a încheiat la orele 9 cu un nou succes al muncitorilor.

Victoriile obținute de muncitorii de la „I.A.R.“, într-o perioadă de criză, dobîndesc o mai mare semnificație. Ele dovedesc o dată în plus că atacurilor continue ale patronatului industrial împotriva condițiilor de viață ale muncitorilor li se putea răspunde cu eficiență doar prin ridicarea organizată, în masă, la luptă.

Cu extrem de mari greutateți au fost confrunțați în aproape întreg anul 1930 și muncitorii de la mina și uzina de fier Vlăhița. Conflictul latent izbucni între muncitorii de acolo și conducerea uzinei, care s-a prelungit din iulie pînă în decembrie, constituie un exemplu tipic de sacrificare brutală a intereselor salariaților, de nepăsare scandalosă, indolență a autorităților legal constituite, chemate să vegheze asupra respectării legilor, o ilustrare a hățîșului birocratic cu care aveau de luptat muncitorii.

⁵⁹ *Inspekția muncii în 1930 și 1931*, vol. II, p. 38.

⁶⁰ Arh. St. Brașov, fond. Inspectoratul muncii Brașov, d. 9/1930 f. 13—14.

⁶¹ *Idem*, f. 17.

⁶² *Idem*, f. 15.

⁶³ Vezi desfășurarea Dorica Bucur, *Citeva aspecte privind activitatea P.C.R. și mișcarea muncitorească din județul Brașov între anii 1929—1933*, în *Cumidava*, 1969, 3, p. 354—355; *Inspectoratul muncii în 1930 și 1931*, vol. II, p. 54.

La 6 iulie 1929 postul de jandarmi din Vlăhița anunța Legiunea de jandarmi din Odorhei că lucrătorii de la fabrica „Sf. Cruce” nu au primit salariul din 15 aprilie pînă în 5 iulie⁶⁴.

La 7 iulie, același organ înainta un nou raport în care arăta că, pe lîngă neplata la timp a salariilor, muncitorii erau siliți de conducerea fabricii să cumpere alimente doar de la un singur comerciant, la prețuri foarte mari. În cazurile în care muncitorii luau alimente pe datorie, în ziua salariului conducerea fabricii plătea direct comerciantului respectiv, muncitorii neputînd astfel ști cu exactitate cît cîștigau⁶⁵. Legiunea de jandarmi din Odorhei a trimis la 10 iulie cele două rapoarte Inspectoratului Muncii Brașov, cu rugămîntea de a delega pe cineva pentru a face o anchetă amănunțită despre starea lucrurilor la fabrica de fier „Sf. Cruce”⁶⁶. La 21 iulie Inspectoratul Muncii atrăgea atenția conducerii uzinei că cele semnalate în rapoartele primite contravin dispozițiilor legii contractelor de muncă și regulamentului de aplicare, atrăgîndu-i atenția că „la nici un caz direcțiunea întreprinderii nu poate reține din salarii pentru a achita pe comercianții de la care au luat pe datorie lucrătorii”, cerîndu-i să se conformeze întocmai dispozițiilor legale⁶⁷.

La 19 iulie Inspectoratul Muncii Brașov a trimis Ministerului Muncii un prim raport, făcîndu-i cunoscute, pe baza adreselor mai sus menționate, nemulțumirile și neliniștea lucrătorilor de la Vlăhița, cerînd aprobarea să se deplaseze la fața locului, pentru a verifica cele semnalate⁶⁸. La 29 iulie Direcția muncii din Ministerul Muncii răspundea Inspectoratului Muncii din Brașov că nu aprobă deplasarea la Vlăhița, indicînd să se facă cercetarea prin organele administrative locale. În consecință, la 2 august Inspectoratul Muncii transmitea Legiunii de jandarmi din Odorhei ca aceasta, prin intermediul postului de jandarmi din Vlăhița, să-i comunice, cîți lucrători avea fabrica, de cînd nu și-au primit salariile, ce sume au de primit, ce sume a reținut Direcțiunea pentru alimentele cumpărate pe datorie; o listă cu prețurile alimentelor de la magazinul de unde au cumpărat lucrătorii, prețurile alimentelor la piața comunei Vlăhița, prețurile la care au plătit muncitorii alimentele⁶⁹. Postul de jandarmi Vlăhița făcînd investigațiile cerute la 27 august, Legiunea de jandarmi Odorhei a trimis Inspectoratului Muncii răspunsurile la întrebările puse. Dintre acestea amintim: numărul muncitorilor era de 210; în general acești muncitori nu primiseră salariul de 3 luni, fapt pentru care sînt foarte agitați. Direcția întreprinderii a oprit toate sumele, deoarece n-a achitat salariul nici unui muncitor. La 22 august s-a deplasat la Vlăhița și comandantul Legiunii din Odorhei, constatînd „aceleași stări de lucruri”, ca cele semnalate de postul de jandarmi⁷⁰.

La 23 august, o delegație de muncitori de la Vlăhița a prezentat Inspectoratului Muncii nemulțumirile muncitorilor, identice cu cele semnalate de autorități. În încheierea întîmpinării se cerea, „în numele muncitorimii din Vlăhița”, să se intervină „cît mai de urgență pentru încetarea călcării legilor și maltratarea muncitorimii”⁷¹.

⁶⁴ Arh. St. Brașov, fond Inspectoratul muncii Brașov, d. 2/1930, f. 2.

⁶⁵ Idem, f. 3.

⁶⁶ Idem, f. 1.

⁶⁷ Idem, f. 6—7.

⁶⁸ Idem, f. 5.

⁶⁹ Idem, f. 8.

⁷⁰ Idem, f. 16.

⁷¹ Idem, f. 9—10.

În urma cercetării personale a secretarului Comisiei Regionale a Sindicatelor muncitorești din Brașov, acesta a constatat că pînă în noiembrie 1929 firma Kaminer și Jekelius, patron al minei și turnătoriei de fier din Vlăhița, plătise regulat salariile. De atunci însă s-au plătit doar aconturi, astfel, încît salariile muncitorilor nu erau achitate decît pînă la sfîrșitul lunii mai. Aceste constatări, și altele deja amintite, au fost înaintate la 27 august sub formă de protest Inspectoratului Muncii din Brașov. Protestul, cu tot spiritul său legalist, însemna în același timp un serios avertisment pentru urmările pe care le-ar fi putut genera întîrzierea soluționării conflictului. „Vă facem serios atent domnule Inspector General că dacă nu vreți să fie un nou Lupeni atunci datoria dumneavoastră este ca să interveniți urgent”⁷².

La 3 septembrie 1930, Inspectoratul Muncii, după ce aduce la cunoștința ministerului demersurile muncitorilor și ale Comisiei Regionale a Sindicatelor, solicita din nou aprobarea pentru a se deplasa la Vlăhița⁷³. Dar, în mod paradoxal, la 13 septembrie, ministerul răspunde stereotip: „delegați autoritățile administrative locale cu facerea cercetărilor și demersurilor necesare”. La primirea răspunsului, Inspectoratul Muncii și-a declarat deschis scepticismul cu privire la șansele de aplanare pe o asemenea cale a conflictului: „noi din nou menționăm că conflictul nu a putut fi soluționat în acest fel”⁷⁴.

La 25 septembrie, Inspectoratul Muncii se plîngea ministerului că era o situație cu adevărat jenantă să se ceară autorităților administrative noi cercetări, atîta timp, cît împotriva neajunsurilor îndurate de muncitori, semnalate de ele anterior, nu s-a întreprins nimic. În același timp, ministerul era avertizat că „agitația muncitorilor din zi în zi poate degenera în demonstrațiuni cu efecte grave”⁷⁵.

La 3 noiembrie s-a deplasat la Vlăhița șeful poliției din Odorhei, constatînd „nemulțumirea muncitorilor față de tratamentul insultător al directorului și față de reducerea salariilor în decursul anului cu 10% după ce și în anul 1929 li se redusese cu 5%”. Aceste constatări au fost comunicate Inspectoratului Regional de poliție din Cluj, care la rîndul său le-a înaintat la 12 noiembrie Direcției Generale a Poliției din București⁷⁶.

La sesizarea Inspectoratului Regional de Poliție Cluj, Directoratul IV Cluj, Serviciul muncii, sănătății și ocrotirilor sociale recomandă printr-o adresă, primită la 2 decembrie, Inspectoratului Muncii Brașov să procedeze în aplanarea acestui conflict, în conformitate cu legea⁷⁷.

La 4 decembrie, Inspectoratul Brașov îi comunica toate demersurile întreprinse pînă în acel moment, începînd cu 19 iulie⁷⁸.

La 15 noiembrie, poliția orașului Odorhei a trimis un raport relativ la situația muncitorilor de la Vlăhița și prefecturii județului. Din acesta rezultă că, în afară de nemulțumirile la adresa directorului, muncitorii cereau cu insistență încheierea unui contract colectiv de muncă, prin care să se reglementeze condițiile de muncă și de salarizare. Prefectul era invitat să intervină la organele de drept pentru încheierea contractului colectiv, „atît de important în normalizarea vieții muncitorești de la această uzină”⁷⁹.

⁷² Idem, f. 13.

⁷³ Idem, f. 19—21.

⁷⁴ Idem, f. 22.

⁷⁵ Idem, f. 23—25.

⁷⁶ Idem, f. 34.

⁷⁷ Idem, f. 33.

⁷⁸ Idem, f. 35.

⁷⁹ Idem, f. 31.

La 20 noiembrie, Inspectoratul Muncii Brașov înștiința ministerul despre înlocuirea directorului de la Vlăhița, pentru a se realiza un „început al liniștirii muncitorilor și ca o recunoaștere în parte a plîngerilor lor”⁸⁰. În urma unui nou raport, din 5 decembrie, la 11 decembrie 1930 — după cinci luni de la prima sevizare — Ministerul Muncii a aprobat, în sfîrșit, Inspectoratului Muncii Brașov să intervină pentru aplanarea conflictului. În consecință, Inspectoratul Muncii a convocat pentru ziua de 20 decembrie pe reprezentanții muncitorilor și ai conducerii uzinei la tratative, la Vlăhița⁸¹.

În sfîrșit, după atît de multe așteptări, după o sumedenie de rapoarte și adrese întocmite de instituțiile amintite, au început, sub egida Inspectoratului Muncii, tratativele de conciliere între delegații lucrătorilor și ai direcțiunii⁸².

În decursul discuțiilor s-a constatat că de fapt conflictul început în iulie din cauza neplătirii la timp a salariilor s-a aplanat, întrucît, după înlocuirea directorului, începînd cu 1 noiembrie, muncitorii și-au primit salariile regulat, tot la 2 săptămîni, încetînd și practica ilegală de reținere a banilor pentru plățirea comerciantului.

Deși conflictul încetase, muncitorii au relevat alte și dureroase neajunsuri pe care le sufereau: concediile de odihnă nu li se acordaseră; salariile li se redusese cu 20% în cursul anului 1930; neprimirea la timp a ajutoarelor de boală de la Casa Cercuală a asigurărilor sociale; prețurile exagerate la alimente în colonia muncitorească; chiriile mari pentru locuințele întreprinderii. Direcțiunea și reprezentanții autorităților au propus luarea de măsuri cît mai grabnice pentru ameliorarea situației muncitorilor.

În luna decembrie, după un an plin de privațiuni — arătau muncitorii —, s-a abătut asupra lor o altă nenorocire, și anume concedierile masive. La 6 decembrie au fost concediați 23 lucrători, iar la 20 decembrie alți 87, ajungîndu-se la 110, din numărul total de 210.

În explicațiile date, directorul fabricii a indicat ca motiv al concedierilor masive lipsa vînzărilor produselor fabricii, apreciînd că durata concedierilor ar putea fi de circa 3 luni. În plină iarnă, într-o regiune izolată, cu gospodării sărăcicioase, se poate imagina calvarul pe care îl aveau de îndurat cei concediați și familiile lor. Acestea erau suferințele și umilînțele pe care le îndura întreg proletariatul român, supus în anii crizei economice unei crîncene exploatări.

Nici soluția oferită de direcțiune, ca cei concediați să efectueze lucrări în pădurile fabricii, nu-i putea satisface pe muncitori, lipsindu-le echipamentul necesar. În acest context s-a cerut sprijinul autorităților comunale și județene și chiar Ministerului Muncii. Măsurile preconizate și ajutoarele primite erau simple paleative, muncitorii rămînînd să se zbată în cea mai neagră mizerie⁸³.

1931, anul de mijloc al crizei economice din țara noastră, s-a caracterizat în regiunea Brașovului și a Sibiului, ca pretutindeni în țară, printr-o continuitate a luptei clasei muncitoare. Cauzele erau aceleași și formele de luptă folosite nu s-au deosebit nici ele de cele cunoscute cu un an mai devreme. Încercările patronilor de a ieși din criză pe seama muncitorilor au fost frecvente în 1931. S-au făcut în primul rînd noi concedieri. Sînt cunoscute cîteva concedieri la „I.A.R.”⁸⁴ și concedieri de proporții mai mari, la „Voinea” și „Schiel”. La aceste două fabrici

⁸⁰ Idem, f. 30.

⁸¹ Idem, f. 40—41.

⁸² Idem, f. 49.

⁸³ Idem, d. 2/1930.

⁸⁴ Idem, d. 29/1931.

au fost înregistrate cele mai mari reduceri de muncitori din ramura metalurgiei, 93 și respectiv 44 muncitori.⁸⁵ La Tîrgu-Mureș, încheierea unei Convenții de Compensatie ce avusese loc la începutul anului 1930, cu intrare în vigoare la 19 septembrie 1930⁸⁶, nu a putut salva Uzinele „Transilvania” de la impasul în care le adusese criza, ele încetîndu-și activitatea încă la sfîrșitul anului 1930. Noul an al crizei a găsit muncitorii metalurgiști de aici în totalitatea lor fără lucru.

Mișcarea muncitorească din orașele Brașov, Sibiu și Tîrgu-Mureș s-a desfășurat și în anul 1931 într-o dublă direcție, pentru obținerea propriilor revendicări economice și de solidaritate cu lupta muncitorilor din întreaga țară. Ea a fost îmbinată mereu cu acțiuni ale tinerilor muncitori comuniști. Zilele de 6 și 7 septembrie, considerate zile de luptă ale tineretului comunist, au fost precedate și urmate la Brașov, de exemplu, de numeroase pregătiri în rîndurile tineretului. Cu toate măsurile și încercările Chesturii poliției din Brașov de a împiedica aceste acțiuni⁸⁷, în noaptea de 4 spre 5 septembrie 1931 au fost rîspîndite manifeste comuniste în sediul fabricilor, prin intermediul tinerilor comuniști. Asemenea manifeste au ajuns chiar și în curtea regimentului 41 artilerie⁸⁸. Acțiunea de rîspîndire a unor manifeste din partea tinerilor muncitori comuniști de la Brașov s-a repetat și la 20 septembrie 1931⁸⁹. Tot la Brașov s-au întreprins asemenea acțiuni, încă în ianuarie 1931, pe drumul ce ducea spre Uzinele I.A.R.⁹⁰

Unul din manifeste, cel semnat de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român, arătînd că: „în toată țara continuînd cu furie aplicarea programului economic al guvernului, adică scăderea salariilor, mărirea orelor de muncă și concedierea miilor de muncitori”, chema pe muncitori să iasă „pe stradă, în demonstrații contra programului economic al guvernului, pentru munca și pîinea femeilor, pentru ajutarea lor de către stat, pentru scăderea orelor de muncă și mărirea salariilor”⁹¹.

Al doilea manifest, semnat de Comitetele locale din Brașov ale Partidului Comunist Român și ale Uniunii Tineretului Comunist Român, sublinia aceleași trăsături ale politicii partidelor burgheze, îndemna muncitorimea brașoveană la organizare sub conducerea P.C.R., „la lupta contra reducerilor de salariu, pentru mărirea salariilor, pentru încetarea concedierilor, pentru muncă și pîine, pentru ajutarea șomerilor... la luptă pentru guvern muncitoresc și țărănesc”⁹².

Idei ce dovedesc îmbinarea revendicărilor social-economice cu cele de natură politică, idei ce vor cunoaște în preajma celui de-al cincilea Congres al P.C.R. și mai ales după desfășurarea acestuia un cîmp larg, o adeziune totală în rîndul muncitorilor din întreaga țară⁹³.

Tot Comitetul local al P.C.R., secțiunea Brașov, împreună cu organizația U.T.C. din aceeași localitate, au lansat un apel adresat muncitorilor de la „I.A.R.”. Era o hotărîtă chemare la luptă. „La atacul bîrghezic trebuie să rîspundem cu atacul revoluționar al muncitorilor”, se spunea în apelul amintit, „Către muncitorii de la fabrica de avioane”. Erau îndemnați să ia contact cu muncitorii altor

⁸⁵ *Inspekția muncii în 1930 și 1931*, vol. II, p. 281—282.

⁸⁶ *Compass*, 1932, p. 717.

⁸⁷ Eugenia Mândra, Ivan Mândra, *Tineretul revoluționar brașovean în marile bătălii de clasă din anii crizei economice (1929—1933)*, în *Crisia*, 1980, 10, p. 259—271.

⁸⁸ Arh. St. Brașov, Colecția de documente, nr. 301/e.

⁸⁹ *Idem*, nr. 301/1.

⁹⁰ *Idem*, nr. 301/g.

⁹¹ *Idem*, nr. 184/1931.

⁹² *Idem*, nr. 184/1931.

⁹³ *Ibidem*.

fabrici, să organizeze consfătuiri de fabrică, să-și organizeze un Comitet de acțiune în vederea desfășurării luptei, să pornească lupta prin încetări ale lucrului pentru plata imediată a salariului întreg, împotriva concedierilor forțate și a reducerilor de salarii ce se pregăteau, pentru mărirea salariilor.⁹⁴ Erau, toate, îndemnuri ce veneau la timpul potrivit, căci pe muncitorii de la „I.A.R.” îi vor aștepta, într-adevăr, în primăvara anului următor, hotărâri ce pun sub semnul întrebării însăși existența lor, prin măsurile luate — după cum vom vedea — când de concediere masivă, când de încetare a activității în totalitatea ei.

Un alt aspect al luptei, cel al solidarității muncitorilor, a ieșit pregnant în evidență și în acțiunile muncitorilor sibieni, care au protestat împotriva represiunii singeroase din ianuarie 1931⁹⁵.

În toamna anului 1931, la Brașov, s-au întocmit multe dosare și s-au înaintat Parchetului, cu comuniști care au activat în mișcare. Au fost operate confiscări de ziare și broșuri comuniste, manifeste. Printre acestea, organele de siguranță raportau că au găsit și „un stoc întreg de manifeste incendiare, tipărite în mod special pentru muncitorii de la fabrica de avioane”. Au fost arestați conducători ai mișcării comuniste locale, de la București Moscu Vasile și de la Tîrgu-Mureș Paul Veres. Cel dintîi, membru al Comitetului Central al P.C.R., a venit la Brașov pentru a organiza acțiunile de aici.

Organizația locală a P.C.R. de la Brașov a desfășurat în cursul anului 1931 o activitate de propagandă și organizatorică în rîndul muncitorilor brașoveni. Printre aceștia s-au numărat, în primul rînd, cei de la „I.A.R.”, care vor avea de înfruntat multe vicisitudini, ca și muncitorii de la secțiile fabricii „Schiel”, în 1931 și în anul următor.

1932, an în care criza economică ajunsese la apogeu în țara noastră, a avut urmările cunoscute și asupra muncitorilor metalurgiști de la Brașov. Salariile reduse și concedierile în masă erau măsurile luate mereu, continuate de fapt, repetate mereu de patronii de la „Schiel” sau „I.A.R.”. În aceste condiții, secția locală P.C.R. din județul Brașov a organizat și condus lupta muncitorilor brașoveni pentru ieșirea revoluționară din criză. Demonstrațiile și grevele, manifestările de protest ale muncitorilor în cursul anului 1932 s-au desfășurat sub conducerea organelor locale ale P.C.R. Acestea au făcut cunoscut încă în ianuarie hotărîrea secretariatului P.C.R. de a se intensifica munca de propagandă în rîndul nucleelor și celulelor de partid, de a răspîndi manifeste, de a organiza demonstrații de stradă, cu arborarea de drăapel roșii. Toate acestea trebuiau pregătite cu ajutorul unor echipe speciale și vizau revendicările muncitorilor de a ieși din criză, nu așa cum doreau patronii, cu sacrificii numai din partea muncitorilor⁹⁶. Este semnificativ pentru a ilustra această tendință un raport al Chesturii poliției de la Brașov. „Din cauza crizei economice stabilimentele industriale din acest oraș au concediat mereu lucrători și funcționari care au îngroșat numărul șomerilor din localitate, destul de numeros — de altfel”.⁹⁷ Raportul întocmit în 1932 avea în vedere situația creată în 1931. Ea era identică, nu însă cu situația din ianuarie 1932, data cînd fusese lansată chemarea la lupta organizată amintită, ci cu situația întregului an 1932. Noi chemări la luptă au fost adresate muncitorilor de către

⁹⁴ Cf. *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România*, București, 1970.

⁹⁵ Arh. C.C. al P.C.R., fond. 10, nr. 571/1931.

⁹⁶ Gh. Popescu, N. Drăgan, *Aspecte din lupta clasei muncitoare din județul Sibiu sub steagul biruitor al partidului (1922—1924)*, în *Masele populare făuritoare ale istoriei*, Sibiu, 1971, p. 62.

⁹⁷ Arh. St. Brașov, Colecția de documente, nr. 197.

organizațiile comuniste cu prilejul zilei de 25 februarie, ziua internațională de luptă a șomerilor. Tipărirea de gazete și răspîndirea de manifeste, lozinci, toate îmbinate cu greva demonstrativă de o jumătate de oră, erau acțiunile ce se cuveneau pregătite pentru 25 februarie.⁹⁸ În iunie, același an, secția locală a P.C.R. Brașov lansase un manifest de chemare la luptă a muncitorilor de la „I.A.R.”, pentru a cere direcției fabricii plăta salariilor⁹⁹, iar Comisia regională a sindicatelor a ținut o întrunire la aceeași fabrică în 20 iunie, cu participarea a 250 de muncitori, promițînd o intervenție la ministerele de resort, în vederea soluționării problemelor legate de salariu la „I.A.R.”. Tot în iunie au fost răspîndite o serie de manifeste comuniste la Brașov, adresate tuturor categoriilor de oameni ai muncii, în care se arăta situația generală din țară.¹⁰⁰

La „I.A.R.”, necazurile erau continue și mult mai mari. Aici s-a pus nu numai problema reducerilor de salariu și a concedierilor în masă a muncitorilor, ci chiar a încetării activității întregii uzine. După un conflict declanșat la 22 ianuarie 1932 și aplanat opt zile mai târziu, la 26 mai muncitorii au fost puși în fața unei hotărîri extreme, de a părăsi fabrica, aceasta încetîndu-și activitatea. Muncitorii încearcă să obțină anularea acestei hotărîri printr-o delegație trimisă la București, cit și, în ziua cînd fabrica și-a închis porțile, printr-o manifestație în grup, la prefectura județului. Pașnică, dar hotărîtă, acțiunea muncitorilor de la prefectură a pus pe gînduri organele administrative și de ordine. A urmat o serie de corespondențe, rapoarte și ordine. Prefectul și chestorul de poliție cer măsuri de prevenire a unor asemenea manifestații ale muncitorilor. Muncitorii de la „I.A.R.” au cerut prefectului de la Brașov, la 26 mai 1932, intervenții pentru redeschiderea fabricii. Au cerut-o pașnic — subliniază documentele vremii — dar din toate manifestările lor muncitorii au lăsat să se înțeleagă că lucrurile ar putea în viitor să se desfășoare și altfel. „Am constatat pericolul repetării unor întruniri și manifestații de acest fel în orașul Brașov, unde curentul comunist are adînci rădăcini și propagandiști periculoși” — se spunea în raportul prefectului din 28 mai 1932 adresat Comandantului Corpului V Armată. Prefectul era informat că manifestații similare vor mai putea avea loc. El solicitase ca în cazul în care „demonstrațiile ar lua un caracter de tulburare a ordinii și siguranței publice” să li se pună la „dispoziție trupele trebuincioase”.¹⁰¹ Temerile transformării acțiunilor petiționare, pașnice, ale muncitorilor de la I.A.R. în acțiuni revendicative, comune cu ale altor muncitori brașoveni, de o mai mare amploare, violente, erau chiar întemeiate. „Din încheierea expunerii făcute de lucrători [în fața prefectului — n.n.] mai reiese — spune prefectul în raportul său — că o adunare pașnică de protestare se va putea transforma în curînd într-o manifestație mai viguroasă, căci la cei 1200 lucrători ai uzinelor I.A.R. se pot oricînd alătura alte mii de lucrători ai regiunii Brașov”.¹⁰²

Situația muncitorilor de la „I.A.R.” era constant în atenția Comitetului local al P.C.R. Brașov. O dovediseră dese chemări la luptă, arătînd muncitorilor de aici formele potrivite situației și îndemnînd în același timp pe ceilalți muncitori din oraș la acțiuni de solidaritate.¹⁰³

⁹⁸ Idem, nr. 199.

⁹⁹ Idem, nr. 198.

¹⁰⁰ Idem, nr. 208.

¹⁰¹ Dorica Bucur, *op. cit.*, p. 350.

¹⁰² Arh. St. Brașov, Colecția de documente, nr. 608.

¹⁰³ Ibidem.

Uzinele „I.A.R.” n-au renunțat la planul închiderii lor, au amînat-o doar pentru 23 august 1932. În această situație, 460 de muncitori au semnat un memoriu adresat Inspectoratului Muncii din localitate. Au cerut deschiderea unor tratative de conciliere. Motivul era revendicarea unor drepturi materiale. Muncitorii au cerut în memoriul lor plata salariilor pe luna în curs și pe cea următoare, conform articolului 76 din legea contractelor de muncă, achitarea salariilor restante, plata salariilor pe timpul cît uzinele n-au lucrat, acordarea de concedii etc. Memoriul a fost prezentat la 15 iunie, iar tratativele au început în aceeași zi, după masă. Au participat, din partea muncitorilor, Pescariu Gh., Lăsculescu I., Rusu Constantin, Hormoschy O., Munteanu C-tin, Cătoi Ștef și Crețeanu Ion, iar din partea uzinelor, directorul general. Foarte abil, acesta încercă să se arate binevoitor față de revendicările muncitorilor, promise soluționarea unora și lăasă pe seama consiliului de administrație sau pe a consilierului juridic altele. Nu a dat un răspuns ferm în legătură cu plata salariilor pe luna în curs și pe cea următoare. Delegații muncitorilor au cerut în legătură cu această problemă un răspuns categoric pînă la 19 iunie, urmînd ca în cazul unui răspuns negativ să se adreseze pentru soluționare justiției. Directorul general refuză plata salariului pentru cele patru săptămîni cînd muncitorii nu au lucrat din vina fabricii. Promise totuși o intervenție la consiliul de administrație din București spre o rezolvare favorabilă. Respins și plata celor 5000 lei ceruți pentru muncitorii aduși din alte localități care vor rămîne fără lucru. Nu se angajă nici la plata la zi, în ziua expirării preavizului, a tuturor drepturilor bănești. A făcut doar promisiuni vagi. Muncitorii nu au fost mulțumiți și nici nu puteau fi. Erau revendicări minime cerute în condiții extrem de dificile pentru muncitori.

La 22 iunie au avut loc noi tratative. Rezultatul a fost același. Direcțiunea fabricii a respins rezolvarea problemelor rămase în litigiu la 14 iunie, iar muncitorilor li se recomandase drumul spre justiție. Nu l-au ales pe acesta, fără efect de altfel, și printr-un nou memoriu au insistat pentru menținerea în serviciu, sau, în caz de concediere, să li se dea imediat salariile și să nu fie obligați să semneze declarații de renunțare la alte pretenții ce aveau față de fabrică, declarații care ar fi făcut fără efect orice intervenție a muncitorilor în fața justiției. Nu se făcuse nimic nici pentru acest nou memoriu. Uzinele „I.A.R.” au trecut la concedierea unei bune părți din muncitori, 388, rămînd doar 270, 99 ucenici, 139 funcționari. La 25 și 26 iunie, muncitorii concediați și-au luat ultimele drepturi bănești de la „I.A.R.”, iar la 7 iunie fabrica și-a reluat activitatea, lucrînd cu 270 muncitori, 29 ucenici și 139 funcționari, tehnicieni și administratori. Ultimii au fost și ei „preavizați”, urmînd ca plecările, în număr de 51, să se facă treptat¹⁰⁴.

Cu cîteva luni mai devreme, în cursul lunii aprilie 1932, au avut loc repetate conflicte de muncă, tot la Brașov, la Uzinele Schiel. Patronii au anunțat la 18 aprilie o nouă reducere de salariu, la secția tîmplărie de modele pentru turnat. Muncitorii au refuzat să primească reducerea de salariu anunțată și, ca urmare a acestui fapt, cîteva zile mai tîrziu, la 21 aprilie, au fost concediați, fără nici un preaviz și fără a se purta în prealabil tratative cu direcțiunea. La cererea muncitorilor concediați, Inspectoratul Muncii de la Brașov a fixat o zi de pertractare, pentru 26 aprilie. Patronii nu participă, își trimit secretarul, neîmputernicit a purta tratative. A ascultat doar cererile delegaților muncitorilor și a cerut amînarea tratativelor. Se reiau discuțiile la 4 mai, cînd unul din patroni vine de fapt cu sentința pregătită de acasă, respinge cererea muncitorilor de a se renunța la redu-

¹⁰⁴ Arh. C.C. al P.C.R., fond. 10, nr. 577, 580/1932.

cerea salariilor. Acceptă însă reprimirea muncitorilor, cu salariile impuse de el și secția astfel și-a reluat activitatea la 5 mai 1932¹⁰⁵.

La fel procedaseră patronii de la Uzinele Schiel și cu muncitorii de la secția lăcătușerie. La 19 aprilie 1932 ei au fost anunțați de către direcțiunea fabricii de reducerea salariilor începând cu 18 aprilie. La această știre, muncitorii lăcătuși au înapoiat bilețele primite ce cuprindeau reducerea salariilor, iar restituirea acestora patronii au considerat-o drept demisionare. A urmat același drum. Aceeași zi de pertractare, 26 aprilie, și aceeași aminare, din lipsa patronului, pentru 4 mai. Gustav Schiel, directorul fabricii, își impune și aici punctul său de vedere, iar muncitorii au fost obligați să reia lucrul în condițiile dorite de patroni, cu salariul scăzut¹⁰⁶.

N-au scăpat din planul fraților Schiel de reducere a salariilor nici muncitorii de la secția de turnătorie. La 25 aprilie 1932 ei au făcut cunoscut Inspectoratului Muncii conflictul ce se ivise între ei și patroni atunci când cei din urmă au amintit reducerea salariilor la secția lor. Intervenția Inspectoratului, a doua zi, a dus la începerea tratativelor, nu însă și la încheierea lor, și, mai ales, nici la un câștig de cauză din partea muncitorilor. Aminate mereu, la început, lipsind, ca și în celelalte cazuri, patronul și apoi din cauza hotărârii acestuia, ședințele care au urmat, multe la număr, la 4, 6, 9, 11 și 17 mai, încheiate cu tot atâtea procese-verbale, au dus la un final neașteptat de către muncitorii turnători. Ei au fost obligați să accepte reducerea salariilor în proporție de 7,5—10%, procentul variind, în limitele acordate, de la salariat la salariat. Mai mult, au fost reamintite și menținute condițiile impuse în noiembrie 1931, condiții a căror anulare o ceruseră muncitorii, alături de anularea reducerilor de salariu amintită.

Convenția din 1931 prevedea multe clauze defavorabile muncitorilor. Dacă timpul de muncă era depășit de muncitori, întreprinderea acorda numai 65% din leafă și numai pentru jumătate din timpul prevăzut pentru muncă. Pentru orice alt timp necesar muncitorului spre a-și îndeplini lucrul în uzină, întreprinderea nu se angaja să mai plătească nimic. De asemenea, pierderile pentru piesele turnate defectuos erau împărțite pe din două, cu excepția materialului și a cheltuielilor de regie, suportate integral de fabrică, în cazul în care nu se constată că rebuturile se datorează „neglijenței” vădite din partea muncitorilor. Astfel se încheiase și acest conflict, ca și celelalte două, născut din vina patronilor, cu o victorie a acestora.

Mai bine organizați în lupta lor cu patronii, mai hotărâți au fost în aprilie 1932 muncitorii de la Uzina de fier Vlăbița. La 6 aprilie 1932, un număr de 37 muncitori au declarat grevă. Motivul era refuzul directorului de a reprimi în serviciu 6 lucrători concediați — dintre care 4 fuseseră bărbați de încredere — și de a le spori în general salariul. Concedierea celor 6 muncitori se făcuse la 20 decembrie 1931, când fabrica și-a încetat activitatea și au fost concediați toți muncitorii salariați. La 15 ianuarie 1932 Uzinele și-au reluat lucrul, fără însă a mai reprimi pe cei 6 muncitori, în virtutea dreptului ce și-l asuma direcțiunea de a-și alege muncitorii. În ce privește salariul, pînă în aprilie 1932 acesta fu redus cu 20% față de 1931. Direcțiunea fabricii „Schiel” a recunoscut că veniturile muncitorilor săi în anul 1932 s-au micșorat față de anul precedent.

În ziua declarării grevei, seara și apoi a doua zi, în 7 aprilie, au avut loc două ședințe la care au participat trei delegați ai muncitorilor, Schiel și un reprezentant al Inspectoratului Muncii. Muncitorii greviști au condiționat parti-

¹⁰⁵ Arh. St. Brașov, fond. Inspectoratul muncii, d. 35/1932.

¹⁰⁶ Ibidem.

ciparea la discuții de reprimirea bărbaților de încredere concediați. N-au vrut să dea plenipotența celor trei muncitori prezenți la discuții, pînă cînd direcțiunea fabricii nu va accepta cererea lor de a reprimi în serviciu bărbații lor de încredere. Pînă nu li se va da o declarație scrisă în acest sens, „ei nu înțeleg să stea de vorbă și continuă greva“, spuneau cei 37 de muncitori de la Uzinele Vlăhița.

La hotărîrea muncitorilor de a continua greva, direcțiunea fabricii a răspuns cu o hotărîre de intimidare, aceea de a închide în cîteva zile „din lipsă de lucru“ întreaga întreprindere, care număra la acea dată 170 de muncitori. Amenințarea patronilor cu concedierea în masă și totală a muncitorilor n-a dat rezultatele așteptate de Schiel, greva continuînd.

O nouă concediere s-a încercat la 10 aprilie 1932. Același delegat al Inspectoratului Muncii, la sugestia prefectului de la Odorhei, s-a reîntors la fabrică împreună cu comandantul de jandarmi și șeful poliției și siguranței, amîndoi de la Odorhei. Cei veniți găsiseră aceeași hotărîre a muncitorilor, de a continua greva pînă cînd bărbații lor de încredere concediați vor fi reprimiți și li se vor mări în general salariile cu 20%. Patronii resping și de data aceasta cererile muncitorilor. Mai mult, motivînd cu situația schimbată de la 6 aprilie — „direcțiunea fiind nevoită a renunța la mai multe contracte“ —, patronii au declarat „că nu vor putea relua în serviciu deodată pe toți greviștii, ci treptat, după nevoie“ și tot așa vor proceda și cu cei 4 bărbați de încredere, urmînd ca în prima etapă să reprimască doar doi dintre ei. Au respins categoric cererea de ridicare a salariilor cu 20%, promițînd doar, ca și la 6 aprilie, o revizuire a salariilor în acord „și a le rectifica unde va crede că se poate“. Muncitorii greviști resping jumătățile de măsură promise de patroni, incerte și acestea. Au respins mai ales în semn de simpatie, de solidaritate, hotărînd continuarea grevei pînă la reprimirea bărbaților de încredere, rămași fără lucru încă în decembrie 1931. Greva a încetat la 10 aprilie 1932¹⁰⁷. Caracterizînd situația din industria metalurgică brașoveană din anul 1932, Camera de Comerț din localitate spunea plastic că „nu s-a putut reculege“¹⁰⁸. Era de fapt o situație ce caracterizează întreaga perioadă de criză. Industria metalurgică din toată zona cercetată a fost mereu citată printre ramurile industriei, în general atinse mai mult, și efectele crizei le-au simțit întii de toate muncitorii.

În anul 1933, anul marilor bătălii de clasă ale proletariatului din întreaga țară, sînt înregistrate în centrele metalurgice Brașov și Sibiu numeroase acțiuni. Acțiuni de solidaritate cu mișcarea muncitorească generală din țară¹⁰⁹, acțiuni proprii revendicative. Și în acest an, Secțiunea locală a P.C.R. de la Brașov va desfășura o intensă activitate în multiple domenii, iar situația și lupta muncitorilor metalurgiști a stat într-o continuă și constantă preocupare a sa.

La 25 februarie 1933, Ministerul de Interne a trimis un ordin jandarmeriilor județene, printre care și celei de la Brașov, prin care solicită să se pună în vedere directorilor de fabrici și întreprinderi din raza de activitate a jandarmeriei respective ca, ținînd seama de „actualele împrejurări“ — o evidentă aluzie la puternicele mișcări muncitorești din februarie 1933 —, să-și organizeze oameni de încredere, serviciile de pază interioară și servicii de informații „spre a cunoaște în orice moment starea de spirit a muncitorilor din întreprindere, cum și de a afla la timp dacă printre ei se face și de către cine, propagandă comunistă“¹¹⁰.

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ Idem, d. 41/1932.

¹⁰⁹ Camera de Comerț și Industrie Brașov, Raport pe anul 1932, p. 32.

¹¹⁰ M. Băltescu, E. Poenaru, op. cit., p. 59—63.

La Brașov, încă în prima decadă a lunii februarie, era cunoscută acțiunea comuniștilor brașoveni de a răspîndi în rîndul muncitorilor manifeste și broșuri cu îndemnuri la lupta organizată, la înființarea unei organizații comuniste de solidaritate muncitorească¹¹¹. În preajma zilei de 1 Mai 1933, Secția locală a P.C.R. a hotărît răspîndirea unor manifeste ale P.C.R. și ale U.T.C., demonstrații cu prilejul zilei de 1 Mai, întruniri și luări de cuvînt din partea muncitorilor, cu același prilej¹¹².

În preajma zilei de 7 noiembrie 1933 a fost, probabil, bine cunoscut de către secția locală Brașov a P.C.R. un manifest al Comitetului Central al P.C.R., care preconiza, în vederea pregătirii acțiunilor pentru ziua de 7 noiembrie, formarea în întreprinderi a unor comitete, pe bază de front unic. Acestea trebuiau să organizeze demonstrații, sprijinindu-se pe oamenii de încredere din fabrici și pe grupele de autoapărare, să scoată manifeste, gazete de fabrică etc. În ziua de 7 noiembrie manifestul chema la organizarea unor demonstrații de stradă, cu steaguri și pancarte ale organizațiilor revoluționare de masă și ale partidului. Muncitorii erau chemați să vorbească în numele partidului și al U.T.C.-ului.

Toate acestea trebuiau să se desfășoare în întreaga țară în scopul realizării revendicărilor de ordin economic-social și politic ale muncitorilor din întreprinderi și fabrici, prin aplicarea tacticii de front unic, în scopul realizării alianței dintre muncitorime și țărănime, în general pentru întărirea organizatorică a partidului și lărgirea influenței sale în mase.

Sînt cunoscute acțiunile comitetului local al P.C.R. de la Brașov, din zilele de 5—6 noiembrie 1933, de a se răspîndi în rîndul membrilor nou aleși de la fabricile „I.A.R.” și „Frații Schiel”, manifeste cuprinzînd problemele amintite.

MARCEL ȘTIRBAN—GHEORGHE IANCU

AUSSCHNITTE AUS DER REVOLUTIONÄRE TÄTIGKEIT DER HÜTTENARBEITER AUS BRAȘOV, SIBIU, TÎRGU-MUREȘ UND UMGEBUNG IN DER ZEITSPANNE 1929—1933

(Zusammenfassung)

In diesem Beitrag werden die wichtigsten Aktionen für soziale Gerechtigkeit und Demokratie eines kräftigen Teils des Proletariats aus Rumänien chronologisch dargestellt.

¹¹¹ Arh. St. Brașov, Colecția de documente, nr. 320/1933.

¹¹² Idem, nr. 227/1933.